

Єдинак І. В.

Аспірантка кафедри кримінального
права та кримінології ЛНУ імені Івана
Франка, Прокуратура Тернопільської області
Науковий керівник: д.ю.н., професор,
член Вищої ради правосуддя, Бойко
Андрій Михайлович

ТАЄМНИЦЯ ЗВ'ЯЗКУ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

Таємниця зв'язку є важливим об'єктом кримінально-правової охорони в кримінальному праві Республіки Польща. Стаття 267 Кримінального кодексу Республіки Польща (далі – КК РП) [1] встановлює кримінальну відповідальність за протиправне порушення такої таємниці.

Слід зазначити, що даний злочин міститься в Розділі XXXIII КК РП, що називається «Злочини проти охорони інформації». Таким чином, польський законодавець закріплює, що таємниця зв'язку є частиною більш широкого об'єкта кримінально-правової охорони, а саме охорона інформації.

У зв'язку із цим постає питання який зміст та які межі таємниці зв'язку за законодавством Республіки Польщі?

Перш за все, слід зазначити, що таємниця зв'язку в Республіці Польща гарантована міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких дана парламентом Республіки Польща. Так, відповідно до статті 12 Загальної декларації прав людини [2] ніхто не може зазнавати безпідставного посягання на таємницю його кореспонденції. Стаття 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [3] містить положення, відповідно до якого кожен має право на повагу до його приватного й сімейного життя, до житла й до таємниці кореспонденції. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права [4] містить аналогічну норму у статті 17, відповідно до якої заборонено свавільне чи незаконне посягання на таємницю кореспонденції. У Конвенції про права дитини [5] зазначено, що жодна дитина не може бути об'єктом свавільного або незаконного втручання в таємницю кореспонденції.

Крім того, таємниця зв'язку є конституційним свободою в Республіці Польща. Відповідно до ст. 49 Конституції Республіки Польща, кожному гарантується свобода і охорона таємниці зв'язку. Їх обмеження може мати місце лише у випадках, передбачених законодавством та у спосіб, визначений ним [6]. Це положення кореспондує з ст. 47 Конституції республіки Польща, відповідно до якої кожен має право до правової охорони приватного життя, честі, доброго імені, а також має право приймати рішення щодо свого особистого життя.

Таємниця зв'язку передбачає можливість людей спілкуватися між собою, можливість ділитися своїми враженнями, спостереженнями, оцінками, пропозиціями, а також зберігати в таємниці результати такого спілкування. Таємниця спілкування поширюється як на людей знайомих, так і незнайомих між собою. Також, таємниця зв'язку поширюється на спілкування людей не особисто, а за допомогою якихось засобів: телефону, комп'ютера, пошти тощо, оскільки порушення таємниці безпосереднього

спілкування є порушенням права до охорони особистого життя, що закріплено в ст. 47 Конституції Республіки Польща [7].

Як вже згадувалося, ст. 49 Конституції республіки Польщі передбачає, що обмеження таємниці зв'язку може мати місце лише у випадках, передбачених законодавством та у спосіб, визначений ним. Це положення цілком кореспондується з ч. 3 ст. 31 Конституції Республіки Польщі, яка визначає, що обмеження конституційних прав та свобод можуть бути встановленими лише тоді, коли це є необхідністю для забезпечення безпеки держави, громадського порядку, охорони навколишнього середовища, громадського здоров'я чи моральності, а також життя та здоров'я інших осіб. Встановлені обмеження не можуть порушувати сутності конституційних прав та свобод [7].

Таким чином, польський законодавець визнав принцип, характерний для всіх демократичних держав, відповідно до якого межі конституційних прав та свобод можуть бути визначені лише в законі. Як в науці кримінального права республіки Польща, так і на практиці його застосування цей принцип розуміють однаково. Закон не обов'язково повинен бути єдиним джерелом обмежень. Законодавець допускає ситуації, коли в законі викладаються основні елементи обмежень, а їх тлумачення та деталізація можуть бути зроблені в підзаконних нормативних актах [8]. В цей же час, Конституційний трибунал Республіки Польщі зазначає, що в цей же час, в законі повинні бути визначені основні положення та зміст обмежень конституційних прав та свобод [9].

Широкий перелік обмежень таємниці зв'язку передбачає Закон Республіки Польща «Про воєнний стан та про повноваження Головнокомандувача Збройних Сил та принципи його підпорядкування конституційним органам Республіки Польщі» [10]. Пункти 2 і 3 ч. 1 ст. 21 цього закону встановлюють, що під час дії воєнного стану може бути впроваджений, між іншим, контроль вмісту листів та переказів, а також контроль вмісту іншої кореспонденції, в тому числі й електронної та телефонних розмов. У випадку введення таких обмежень органами контролю, які уповноважені їх реалізовувати, є воєводи, тобто службові особи, які за своїми функціями нагадують голів обласних державних адміністрацій в Україні. Крім того, на підставі цих же положень зазначених вище статей, органи контролю, у випадку, коли кореспонденція, що підлягає контролю, може становити загрозу безпеці чи оборони держави, вправі затримати повністю чи частково кореспонденцію, в тому числі й таку, що підлягає передачі електронним способом, переривати телефонні розмови тощо.

Подібні обмеження щодо таємниці зв'язку передбачені й в статтях 20 та 21 Закону Республіки Польща «Про надзвичайний стан» [11].

Іншу групу обмежень щодо таємниці зв'язку передбачає кримінальне процесуальне, також кримінальне виконавче законодавство. Пов'язано це з необхідністю боротьби із злочинністю, яка становить загрозу безпеки суспільства та держави. Так, Розділ 26 Кримінального процесуального кодексу Республіки Польща [12] називається «Контроль за розмовами та їх фіксація». Положення цього Розділу, зокрема параграф 1 ст. 237 та ст. 241 КПК Республіки Польща, передбачають, що суд за поданням прокурора може надати дозвіл на зняття інформації з каналів зв'язку та її фіксації, а також на перегляд поштово-телеграфної кореспонденції. КПК Республіки Польща

містить вичерпний перелік злочинів, підозра у вчиненні або причетності до яких дає право на застосування зазначених обмежень.

Так само у Кримінальному виконавчому кодексі Республіки Польща [13] містяться положення, що допускають можливість цензурування та вилучення кореспонденції засуджених та тимчасово арештованих осіб. Параграф 4 ст. 105 КВК Республіки Польща передбачає, що керівник кримінально виконавчого закладу вправі прийняти рішення про перегляд, вилучення чи цензурування кореспонденції засудженого чи тимчасово арештованої особи, окрім кореспонденції з правоохоронними органами, судом, органами державної влади та Омбудсменом, а також з міжнародними організаціями.

Також, обмеження таємниці зв'язку містять положення Закону Республіки Польща «Про Агенцію внутрішньої безпеки та Агенцію розвідки» [14]. Стаття 27 цього Закону передбачає, що службові особи цих агенцій під час проведення оперативно-розшукових заходів за рішенням суду вправі таємно здійснювати контроль за каналами зв'язку з метою розкриття злочину, якщо іншими засобами розкрити злочин є неможливо. Суд видає дозвіл на такі обмеження таємниці зв'язку лише керівнику Агенції внутрішньої безпеки, який повинен отримати на це письмову згоду Генерального прокурора Республіки Польща. Обмеження, що передбачені цим Законом, є найбільш дискусійними в науці кримінального права та на практиці його застосування, і були предметом розгляду Конституційного Трибуналу Республіки Польща.

Враховуючи викладене, слід прийти до висновку, що таємниця зв'язку як об'єкт кримінально-правової охорони має чітко визначений зміст, встановлений міжнародними нормативними актами, Конституцією Республіки Польща та внутрішнім законодавством.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Kodeks karny Rzeczypospolitej Polskiej: ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku // Dziennik Ustaw 1997 nr 88, poz. 553 z późn. zm.
2. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z dnia 10 grudnia 1948 roku // Dziennik Ustaw 1989 nr 29, poz. 155.
3. Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 roku // Dziennik Ustaw 1993 nr 61, poz. 284.
4. Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych z dnia 19 grudnia 1966 roku // Dziennik Ustaw 1977 nr 38, poz. 167.
5. Konwencja o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 roku // Dziennik Ustaw 1991 nr 120, poz. 526.
6. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku // Dziennik Ustaw 1997 nr 78, poz. 483.
7. L. Garlicki, Uwaga Nr 3 do art. 49 Konstytucji RP, [w:] L. Garlicki (red.), Konstytucja, s. 1.
8. K. Wojtyczek, Granice ingerencji, s. 110.
9. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 stycznia 2000 roku P 11/98 // Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego 2000, nr 1, poz. 3.
10. Ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej // Dziennik Ustaw 2002 nr 156, poz. 1301, z późn. zm.

11. Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym // Dziennik Ustaw 2002 nr 113, poz. 985, z późn. zm.
12. Kodeks postępowania karnego: ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku // Dziennik Ustaw 1997 nr 16, poz. 1749, z późn. zm.
13. Kodeks karny wykonawczy: ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku // Dziennik Ustaw 1997 nr 90, poz. 557, z późn. zm.
14. Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu // Dziennik Ustaw 2002 nr 74, poz. 676 z późn. zm.

Князев В. М.

подполковник милиции в запасе,
председатель Общественного
объединения «Полиграфолог»,
Республика Беларусь

РАЗВИТИЕ ПОЛИГРАФА И СОСТОЯНИЕ ПОЛИГРАФОЛОГИИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Неискренность, ложь, обман объективно существуют во всех сферах жизнедеятельности человека. Но какие бы цели ложь не преследовала, человек всегда стремился познать истину, на протяжении веков отыскивая и совершенствуя приемы ее обнаружения.

Еще в глубокой древности люди подметили, что страх перед разоблачением и, соответственно, наказанием сопровождается определенными изменениями динамики некоторых физиологических функций организма.

Эти наблюдения использовались для определения виновности в таких сложных и носящих ритуальный характер процедурах, как «Суды Божьи» или ордалии.

Относительно подробно ордалии описывались в древнеиндийском сборнике Законов Ману, Законах Хаммурапи, в «Тринадцати законах» Далай-ламы V (в Тибете XVII века), почти во всех варварских правдах, в том числе и Русской правде.

Ордалии присутствовали почти у всех народов в первый период их жизни — у славян, евреев, греков, скандинавов, индусов и др. В Западной Европе окончательно их перестали применять, по некоторым источникам, лишь в середине XVIII в., а в некоторых странах, например, в Непале, у различных народностей Африки, у индусов, они сохранились и до настоящего времени.

В этих процедурах переживаемый виновным лицом страх приводил к изменениям его физиологических функций: приостанавливал слюноотделение, вызывал дрожь в теле, холодный пот, увеличивал частоту сердечных и легочных сокращений, что и служило доказательством их виновности.

Данные наблюдения и легли в основу при создании детектора лжи, называемого полиграфом.